

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2187

[Total No. of Pages : 3

[4702] - 131

M.A. (Semester - I)

SANSKRIT

Vālmīki - Rāmāyaṇam - Kiṣkindhākāṇḍam

SK - I वाल्मीकिरामायणम् - किष्किन्धाकाण्डम्

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
सूचना: सर्व प्रश्न अनिवार्य.
2) Figures to right indicate full marks.
उजवीकडील अंक संपूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Translate into English or Marathi any four of the following passages: [16]

खालीलपैकी कोणत्याही चार उताऱ्यांचे मराठी अथवा इंग्रजीत अनुवाद लिहा.

- i) स तां पुष्करिणीं गत्वा पद्मोत्पलझषाकुलाम्।
रामः सौमित्रिसहितो विललापाकुलेन्द्रियः॥
तत्र दृष्ट्वैव तां हर्षादिन्द्रियाणि चकम्पिरे।
स कामशमापन्नः सौमित्रिमिदमबवीत्॥
- ii) राजा दशरथो नाम द्युतिमान्धर्मवत्सलः।
चातुर्वर्ण्यं स्वधर्मेण नित्यमेवाभिपालयन्॥
न द्वेष्टा विद्यते तस्य स तु द्वेष्टि न कंचन।
स तु सर्वेषु भूतेषु पितामह इवापरः।
- iii) शरण्यः सर्वभूतानां पितुर्निर्देशपाश्र्वाः।
ज्येष्ठो दशरथस्यायं पुत्राणां गुणवत्तरः॥
राजलक्षणसंयुक्तः संयुक्तो राज्यसंपदा।
राज्याभ्द्रष्टो मया वस्तुं वने सार्धमिहागतः॥
- iv) ऋष्यमुकात्तु हनुमान्नात्वा तं मलयं गिरिम्।
आचक्षे तदा वीरौ कपिराजाय राघवौ॥
अयं रामो महाप्राज्ञ संप्राप्तो दृढविक्रम।
लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा रामोऽयं सत्यविक्रमः॥

P.T.O.

- v) स तदा वालिनं हत्वा सुग्रीवमभिषिच्य च।
 वसन्माल्यवतः पृष्ठे रामो लक्ष्मणमब्रवीत् ॥
 अयं स कालः संप्राप्तः समयोऽद्य जलागमः।
 संपश्य त्वं नभो मेघैः संवृत्तं गिरिसंनिभैः॥
- vi) सुग्रीवो नाम धर्मात्मा कश्चिद्वानरपुंगवः।
 वीरो विनिकृतो भ्रात्रा जगभद्रमति दुःखितः।
 प्राप्तोऽहं प्रेषितस्तेन सुग्रीवेण महात्मना।
 राज्ञा वानरमुख्यानां हनुमान्नाम वानरः॥

Q2) Explain with reference to context any four of the following sentences: [16]

खालीलपैकी कोणतीही चार वाक्ये असंदर्भ स्पष्ट करा.

- i) नूपुरे त्वभिजानामि नित्यं पादाभिवन्दनात्।
 ii) अदृश्यमाना वैदेही शोकं वर्धयतीह मे।
 iii) सोत्साहस्य हि लोकेषु न किञ्चिदपि दुर्लभम्।
 iv) अन्तस्तनितनिर्घोषं सवेदनमिवाम्बरम्।
 v) किं वक्ष्यसि सतां मध्ये कर्म कृत्वा जुगुप्सितम्।
 vi) सुग्रीव इव शान्तारिर्धाराभिरभिषिच्यते।

Q3) Write an essay type answer to any one of the following. [16]

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

- i) Describe the character - sketch of Hanuman.
 हनुमानाचे व्यक्तिचित्र विशद करा.
- ii) Describe the character - sketch of vali.
 वालीचे व्यक्तिचित्र स्पष्ट करा.

Q4) Write an essay type answer to any one of the following.

[16]

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

i) Explain the description of nature in the Rāmāyana.

रामायणातील निसर्गवर्णने विशद करा.

ii) Describe the Vīra - Rasa as depicted in the Rāmāyana.

रामायणात प्रदर्शित झालेला वीररस वर्णन करा.

Q5) Write critical notes on any two of the following.

[16]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

i) Justification of Vali's killing.

वालीवधाचे समर्थन.

ii) Lamentation by Tara.

तारेचा विलाप.

iii) Accusation of Rāma by Vāli.

वालीने रामावर केलेले दोषारोप.

iv) Dialogues in Rāmāyana.

रामायणातील संवाद

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P 2188

[Total No. of Pages : 2

[4702] - 132

M.A. (Semester - I)

SANSKRIT (Paper - II)

SK 10132 : ऋग्वेद, अथर्ववेद, and निरुक्त

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Translate the following stanzas into English or Marathi with necessary notes. (any 4) [16]

पुढील मंत्रांचे मराठी अथवा इंग्रजीत सटीप भाषांतर करा - (कोणतेही 4)

- i) नासत्याभ्यां बर्हिर्वि प्र वृञ्जे स्तोमाँ इयर्म्यभ्रियेव वातः ।
यावर्भगाय विमदाय जायां सेनाजुवा न्यूहतू रथेन ॥
- ii) इदं कवेरादित्यस्य स्वराजो विश्वानि सान्त्यभ्यस्तु महना ।
अति यो मन्हो यजथाय देवः सुकीर्ति भिक्षे वरूणस्य भूरैः ।
- iii) ज्येष्ठ आह चमसा द्वा करेति कनीयान् त्रीन् कृणवामेत्याह ।
कनिष्ठ आह चतुरस्करेति त्वष्ट ऋभवस्तत् पनयद्वचो वः ॥
- iv) यां पूषन् ब्रह्मचोदनीमारां बिभर्ष्याघृणे ।
तया समस्य हृदयमा रिख किकिरा कृणु ॥
- v) कथं महे असुरायाब्रवीरिह कथं पित्रे हरये त्वेषनृम्णः ।
पृश्नि वरूण दक्षिणां ददावान्पुनर्मघ त्वं मनसाचिकित्सीः ॥
- vi) विश्वमस्या नानाम चक्षसे जगज्ज्योतिष्कृणोति सूनरी ।
अप द्वेषो मघोनी दुहिता दिव उषा उच्छदप स्त्रिधः ॥

Q2) Write an essay on vedic deity Viṣṇu.

[16]

वैदिक विष्णुदेवता यावर निबंध लिहा.

OR/किंवा

Critically analyse the नासदीय hymn.

नासदीयसूक्ताचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

P.T.O.

Q3) Write a detailed note on रोगनिवारणसूक्त. (AV 4.13) [16]
रोगनिवारणसूक्त (अवे 4.16) यावर विस्तृत टीप लिहा.

OR/किंवा

Write a detailed note on the various names of the Atharvaveda.
'अथर्ववेदाची विविध नावे' यावर विस्तृत टीप लिहा.

Q4) Explain with reference to the context (any 4) [16]
ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा. (कोणतेही 4)

- i) षड्भावविकारा भवन्तीति वार्ष्णायणिः ।
- ii) छन्दोभ्यः समाहृत्य समाहृत्य समाम्नाताः ।
- iii) तदिदं विद्यास्थानं व्याकरणस्य कात्स्न्यम् ।
- iv) अथापि ज्ञानप्रशंसा भवति ।
- v) तत्र नामान्याख्यातजानीती शाकटायनो नैरूक्तसमयश्च ।
- vi) साक्षात्कृतधर्माण ऋषयो बभूवुः ।

Q5) Write a detailed note on - [16]
सविस्तर टीप लिहा -
चत्वारि पदजातानि ।

OR/किंवा

'अनर्थका हि मन्त्राः' - Opinion of कौत्स & यास्क.

'अनर्थका हि मन्त्राः' याविषयी कौत्स आणि यास्क यांचे मत.

Total No. of Questions : 5]

P2189

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 08

[4702] - 133

M.A. (Semester - I)

SANSKRIT (Group - A - Sahitya) (Paper - III)

अभिज्ञान शाकुन्तलम्
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Translate into English or Marathi any four of the following.

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार श्लोकांचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

- i) सरसिजमनुविद्धं शैवलेनापि रम्यं
मलिनमपि हिमांशोर्लक्ष्म लक्ष्मीं तनोति ।
इयमधिकमनोज्ञा वलकलेनापि तन्वी
किमीव हि मधुराणां मण्डनं नाव्हतीनाम् ॥
- ii) क वयं? क परोक्षमन्मथो
मृगशावैः सममेधितो जनः?
परिहासविजल्पिनं सखे
परमार्थेन न गृह्यतां वचः ॥
- iii) सायंतने सवनकर्मणि संप्रवृत्ते
वेदिं हुताशनवतीं परितः प्रयस्ताः ।
छायाश्चरन्ति बहुधा भयमादधानाः
संध्यापयोदकपिशाः पिशिताशनानाम् ॥
- iv) विचिन्तयन्ती यमनन्यमानसा
तपोधनं वेत्सि न मामुपस्थितम् ।
स्मरिष्यति त्वां न स बोधितोऽपि सन्
कथां प्रमत्तः प्रथमं कृतामिव ॥
- v) पातुं न प्रथमं व्यवस्यति जलं युष्मास्वपीनेषु या
नादत्ते प्रियमण्डनापि भवतां स्नेहेन या पल्लवम् ।
आद्ये वः कुसुमप्रसूतिसमये यस्या भवत्युत्सवः
सेयं याति शकुन्तला पतिगृहं सर्वैरनुज्ञायताम् ॥

P.T.O.

- vi) त्वमर्हतां प्रागसरः स्मृतोऽसि नः
शकुन्तला मूर्तिमती च सत्क्रिया ।
समानयंस्तुल्यगुणं वधूवरं
चिरस्य वाच्यं न गतः प्रजापतिः ॥

Q2) Explain with reference to the context any four of the following. [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

- i) सनाथा इदानीं धर्मचारिणः ।
- ii) त्रिशङ्कुरिवान्तराले निष्ठ ।
- iii) समुद्रवसना चोर्वी सखी च युवयोरियम् ।
- iv) पीडयन्ते गृहिणः कथं तु तनयाविश्लेषदुःखैर्नवैः ।
- v) शुश्रूषस्व गुरुन्, कुरु प्रियसखीवृत्तिं सपत्नीजने ।
- vi) स्वभाव एवैष परोपकारिणाम् ।

Q3) Critically appreciate III or IV act of the शाकुन्तलम् [16]

शाकुन्तलाच्या तिसऱ्या किंवा चौथ्या अंकाचे विवेचक रसग्रहण करा.

Q4) Describe the character sketch of कण्व or मारिच [16]

कण्व किंवा मारिचांचे स्वभावचित्र वर्णन करा.

Q5) Write critical notes on any two of the following. [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

- i) Bee episode भ्रमरप्रसङ्ग
- ii) विदूषकः
- iii) नान्दी
- iv) उपमा कालिदासस्य

Total No. of Questions : 5]

P2189

[4702] - 133

M.A. (Part - I) (Semester - I)

SANSKRIT (Group - Vedanta)

Māndūkyopaniṣhad with Gaudapāda - Kārikā

माण्डूक्योपनिषत् – गौडपादकारिका
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Discuss fully आगमप्रकरण or अद्वैतप्रकरण. [16]

आगमप्रकरणाची किंवा अद्वैतप्रकरणाची सविस्तर चर्चा करा.

Q2) Explain with reference to the context any three of the following. [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

- i) अदीर्घत्वाच्च कालस्य गत्वा देहान्त पश्यति ।
- ii) एतैरेषोऽपृथग्भावैः पृथगेवेति लक्षितः ।
- iii) स्वप्नमाये यथा दृष्टे गन्धर्वनगरं यथा ।
- iv) बीजाङ्कुराख्यो दृष्टान्तः सदा साध्यसमो हि सः
- v) निमित्तं न सदा चिन्तं संस्पृशत्यध्वसु त्रिषु ।

Q3) Write descriptive notes on any three of the following. [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींवर विवेचक टीपा लिहा.

- i) गुणविद्वेदावत्सूक्ष्मवित्कालविदः ।
- ii) एकत्रिंशक - आश्रमविदः ।
- iii) पञ्चविंशक - षड्विंशाः ।
- iv) संवृतसत्यम् ।
- v) पारमार्थिकसत्यम् ।

Q4) Translate any three verses of the following, with necessary explanatory notes. [16]
आवश्यक तेथे स्पष्टीकरणात्मक टीपा देऊन पुढीलपैकी कोणत्याही तीन श्लोकांचे भाषांतर करा.

- i) तस्मादेवं विदित्वैनमद्वैते योजयेत्स्मृतिम् ।
अद्वैतं समनुप्राप्य जडवल्लोकमाचरेत् ॥
- ii) न निरोधो न चोत्पत्तिर्न बद्धो न च साधकः ।
न मुमुक्षुर्न वै मुक्त इत्येषा परमार्थता ॥
- iii) अनिश्चिता यथा रज्जुरन्धकारे विकल्पिता ।
सर्पादिधाराभिर्भा वैस्तद्वदात्मा विकल्पितः ॥
- iv) असज्जागरिते दृष्ट्वा स्वप्ने पश्यति तन्मयः ।
असत्स्वप्नेऽपि दृष्ट्वा च प्रतिबुद्धो न पश्यति ॥
- v) उभे ह्यन्योन्यदृश्ये ते किं तदस्तीति चोच्यते ।
लक्षणाशून्यमुभयं तन्मतेनैव गृह्यते ॥

Q5) How far was Gaudapāda faithful to Māṇḍūkyopaniṣat - explain. [16]
गौडपाद माण्डूक्योपनिषदाशी किती प्रामाणिक आहेत? स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Discuss Gaudapāda's contribution to philosophy of absolute monism.
कैवलाद्वैत तत्त्वज्ञानाला गौडपादांनी दिलेल्या योगदानाची चर्चा करा.

Total No. of Questions : 5]

P2189

[4702] - 133

M.A. (Part - I) (Semester - I)

SANSKRIT (Vyakarana) (Grammar Group) (Paper - I . 3)

i) अष्टाध्यायी: (III - 2.1 - 188)

ii) सिद्धान्तकौमुदी (अजन्तपुंल्लिंग)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Explain fully any four of the following:

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा:

- i) आतोऽनुपसर्गे कः ।
- ii) शमि धातोः संज्ञायाम् ।
- iii) फलेग्रहिरात्मम्भरिश्च ।
- iv) वाचि यमो व्रते ।
- v) तौ सत् ।
- vi) स्थः क च ।

Q2) Explain with reference to the context any four of the following.

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा.

- i) तद्धितवर्जप्रत्ययाद्या लशकवर्गा इतः स्युः ।
- ii) कृत्ताद्धितसमासाश्च ।
- iii) यस्मात्प्रत्ययविधिस्तदादि प्रत्ययेऽङ्गम्
- iv) स्वादिष्वसर्वनामस्थाने ।
- v) एक संज्ञाधिकारात्सिद्धे शेषग्रहणं स्पष्टार्थम् ।
- vi) रषाभ्यां नो णः समानपदे ।

Q3) Explain various kṛt suffixes with examples from the second pāda of third chapter of Aṭādhyaī of pāṇini. (Explain minimum 8 suffixes with their specialities)[16]
पाणिनीच्या अष्टाध्यायीतील तिसऱ्या अध्यायाच्या दुसऱ्या पादातील विविध कृत् प्रत्यय उदाहरणांसह स्पष्ट करा. (कमीत कमी 8 प्रत्यय त्यांच्या वैशिष्ट्यांसह स्पष्ट करा.)

OR/किंवा

Write paragraphs on the following :

पुढील विषयांवर परिच्छेद लिहा.

i) The role of the anubandha 'ण्' in kṛt suffixes.

कृत् प्रत्ययांमधील 'ण्' या अनुबन्धाचे कार्य

ii) शानच् and कानच् suffixes

शानच् आणि कानच् प्रत्यय

Q4) Explain fully the 'सुप्' suffixes given by Pāṇini in the rule स्वौजसमौट् (p.4.1.2), please also explain various इत्ऽ, which are used by Pāṇini in this rule (quote the rules)[16]
स्वौजसमौट् -- (पा. 4.1.2) या सुत्राद्वारे पाणिनीने सांगितलेल्या 'सुप्' प्रत्ययांचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा. यामध्ये आलेल्या विविध 'इत्' संज्ञक वर्णांचेही सूत्रे सांगून स्पष्टीकरण करा.

OR/किंवा

Write descriptive paragraphs on the following :

पुढील विषयांवर सविस्तर परिच्छेद लिहा :

i) The difference between the 'Sup' suffixes of nouns and pronouns.

नामे आणि सर्वनामे यांच्या 'सुप्' प्रत्ययांमधील फरक

ii) Explain in detail the technical terms प्रातिपदिक and भ.

'प्रातिपदिक' आणि 'भ' या पारिभाषिक संज्ञांचे सविस्तर स्पष्टीकरण करा.

Q5) Explain any four forms of the following quoting relevant rules of Pāṇini :[16]

योग्य ती पाणिनीची सूत्रे उद्धृत करून पुढीलपैकी कोणतीही चार रूपे स्पष्ट करा :

कर्मकरः, गिरिशः, सामगः, विश्वपाः, हरिणा, रामैः, सर्वेषाम् सोमयाजी

Total No. of Questions : 5]

P2189

[4702] - 133

M.A. (Semester - I)

SANSKRIT (Veda Group)

ऋग्वेद, अथर्ववेद, सायणभाष्यभूमिका, वैदिक व्याकरण
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates :

All questions carry equal marks.

सूचना: सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

Q1) Translate with notes into English or Marathi any four of the following: [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार ऋचांचे इंग्रजीत अथवा मराठीत सटीप भाषांतर करा.

- i) त्वमग्ने द्युभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमद्म्यस्त्वमश्मनस्परि ।
त्वं वनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः ॥
- ii) यज्ञेन वर्धत जातवेदसमग्निं यजध्वं हविषा तना गिरा ।
समिधानं सुप्रयसं स्वर्णरं द्युक्षं होतारं वृजनेषु धूर्षदम् ॥
- iii) समिद्धो अग्निर्निहितः पृथिव्यां प्रत्यङ् विश्वानि भुवनान्यस्थात् ।
होता पावकः प्रदिवः सुमेधा देवो देवान्यजत्वग्निं र्हन् ॥
- iv) ये त्रिषप्ताः परियन्ति विश्वा रूपाणि बिभ्रतः ।
वाचस्पतिर्वला तेषां तन्वो अद्य दधातु मे ॥
- v) इन्द्र जुषस्व प्र वहा याहि शूर हरिभ्याम् ।
पिबा सुतस्य मतेरिह मधोश्चकानश्चारुर्मदाय ॥
- vi) इहैव ध्रुवां नि मिनोमि शालां क्षेमं तिष्ठाति घृतमुक्षमाणा ।
तां त्वा शाले सर्ववीराः सुवीराः अरिष्टवीरा उप सं चरेम ॥

Q2) Write critical paragraphs on any two of the following: [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा.

- i) आप्री hymns (आप्री सूक्ते)
- ii) Arrangement of the अथर्ववेद
अथर्ववेदाची रचना
- iii) गृत्समद
- iv) राजकर्माणि

Q3) Explain with reference to context any four of the following : [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- i) यस्य निःश्वसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।
निर्ममे तमहं वन्दे विद्यातीर्थमहेश्वरम् ॥
- ii) यज्ञस्य मात्रां विमिमीत उ त्वः ।
- iii) ननु वेद एव तावन्नास्ति । कुतस्तदवान्तरविशेष ऋग्वेदः ?
- iv) स्वाध्यायवदवचनात् ।
- v) अविशिष्टस्तु वाक्यार्थः ।
- vi) हस्तौ कल्पोऽथ पठ्यते ।

Q4) Write critical paragraphs on any two of the following : [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन विषयांवर विवेचक टीपा लिहा.

- i) सायण
- ii) Peculiarities of vedic nominal stems
वैदिक नामांची वैशिष्ट्ये
- iii) पदपाठ
- iv) वैदिक अव्यये vedic indeclination

Q5) Write short notes on any four of the following : [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार विषयांवर संक्षिप्त टीपा लिहा.

- i) ऋग्वेदस्य प्राथम्यम्
- ii) वैदिक स्वर Vedic Accent
- iii) देवताद्वंद्वसमास
- iv) वैदिक वर्णमालेची वैशिष्ट्ये
Peculiarities of vedic alphabet
- v) Personalities quoted by सायणाचार्य
सायणाचार्यांनी उल्लेखिलेला व्यक्ती
- vi) उपसर्गाऽ

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2190

[Total No. of Pages : 2

[4702] - 137

M.A. (Part - I) (Semester - I)
SANSKRIT (Paper - IV) S.K : 10137

सिद्धांत कौमुदी (कारकप्रकरणम्)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Explain fully any four of the following :

[16]

पुढीलपैकी कोणतेही चार स्पष्ट करा.

- पृथग्विना नाभिस्तृतीयाऽन्यतरस्याम्।
- सप्तमीपञ्चम्यौ कारकमध्ये।
- कालाध्वनो रत्यन्त संयोगे।
- रूजार्थानां भाववचनानामज्वरे।
- ध्रुवमपायेऽपादानम्।
- क्रुध द्रुहोरुपसृष्टयोः कर्म।

Q2) Explain with reference to the context any four of the following :

[16]

पुढीलपैकी कोणतीही चार वाक्ये संदर्भासहित स्पष्ट करा.

- क्रियासिद्धौ प्रकृष्टोपकारकं करणसंज्ञं स्यात्।
- सहार्थेन युक्तेऽ प्रधाने तृतीया स्यात्।
- भयार्थानां त्राणार्थानां च प्रयोगे भयहेतुर पादानं स्यात्।
- अधिः करोतौ प्राक्सं ज्ञो वा स्यादीश्वरेऽर्थे।
- ‘यजेःकर्मणः करणसंज्ञा संप्रदानस्यच कर्मसंज्ञा।
- कर्तुः क्रियया आमुमिष्टतमं कारकं कर्मसंज्ञं स्यात्।

Q3) Write a detailed note षष्ठी विभक्ति or प्रथमा विभक्ति .

[16]

षष्ठी विभक्ति किंवा प्रथमा विभक्ति यावर सविस्तर टीप लिहा.

Q4) Write paragraphs on any two of the following :

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर परिच्छेद लिहा.

- कर्मप्रवचनीय संज्ञा
- कर्ता
- अधिकरणम्

P.T.O.

Q5) Recognize the विभक्ति of underlined word quoting relevant rules of Pāṇini any eight of the following sentences : [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही आठ वाक्यातील अधोरेखित शब्दांच्या विभक्ति आवश्यक ती पाणिनीची सूत्रे उधृत करून ओळखा.

- i) स्थाल्यां पचति।
- ii) तिलेभ्यः प्रतियच्छति माषान्।
- iii) परि हरेः संसारः।
- iv) ब्रह्मणः प्रजाः प्रजायन्ते।
- v) अध्ययनात् पराजयते।
- vi) फलेभ्यो याति।
- vii) अक्षान दीव्यति।
- viii) द्विद्रोणेन धान्यं क्रीणाति।
- ix) अनुहरिं सुराः।
- x) पुष्पेभ्यः स्पृहयति।
- xi) भक्ताय धारयति मोक्षं हरिः।
- xii) सर्पिषो जानीते।

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2191

[Total No. of Pages : 2

[4702] - 231

M.A. (Semester - II)

SANSKRIT

S.K. (20131) Kādambari, Śukanāsopadeśa

कादंबरी - शुकनासोपदेश

(Paper - I) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Translate into English or Marathi any four of the following :

[16]

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्लिश किंवा मराठीत भाषांतर करा.

- i) यौवनारम्भे च प्रायः शास्त्रजलप्रक्षालननिर्मलापि कालुष्यमुपयाति बुद्धिः। अनुज्झितधवलतापि सरागैव भवति यूना दृष्टिः। अपहरति च वात्येव शुष्कपत्रं समुद्भूतरजोभ्रान्तिरतिदूरमात्मेच्छाया यौवनसमये पुरुषं प्रकृतिः।
- ii) प्रशमहेतुर्वयः परिणाम इव पलितरुपेण शिरसिजजालममलीकुर्वन्गुणरुपेण तदेव परिणमयति। अयमेव चानास्वादितविषयरसस्य ते काल उपदेशस्य। कुसुमशरशरप्रहारजर्जरिते हि हृदि जलमिव शलत्युपदिष्टम्।
- iii) न ह्येवं विधमपरिचितमिह जगति किञ्चिदस्ति यथेयमनार्या। लब्धापि खलु दुःखेन परिपाल्यते। दृढगुणसंदाननिस्पन्दीकृतापि नश्यति। उद्दामदर्पभट सहस्रोल्लासितासिलता पञ्जरविधृताप्य पक्रामति।
- iv) परस्परविरूद्धं चेन्द्रजालमिव दर्शयन्ती प्रकटयति जगति निजं चरितम्। तथाहि। संततभूष्माणमुपजनयन्त्यपि जाड्यमुपजनयति। उन्नतिमादधानापि नीचस्वभावतामाविष्करोति। तोयराशिसंभवापि तृष्णां संवर्धयति।
- v) न हि तं पश्यामि यो ह्यपरिचितयानया न निर्भरमुपगूढः। यो न वा विप्रलब्धः। नियतमियमालेख्यगतापि चलति, पुस्तकमय्यपीन्द्रजालमाचरति उत्कीर्णापि विप्रलभते, श्रुताप्यभि संधत्ते, चिन्तितापि वञ्चयति। एवंविधया चानया दुराचारया कथमपि दैववशेन परिगृहीता विकल्वा भवन्ति राजानः सर्वाविनयाधिष्ठानतां च गच्छति।
- vi) दर्शनप्रदानमप्यनुग्रहं गणयन्ति। दृष्टिपातमपि उपकारपक्षे स्थापयति। संभाषणमपि संविभागमध्ये कुर्वन्ति। आज्ञामपि वरप्रदानं मन्यन्ते। स्पर्शमपि पावनमाकलयन्ति।

Q2) Explain with reference to context any four of the following :

[16]

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण करा.

- i) कष्टमनञ्जनवर्तिसाध्यमपरमैश्वर्यतिमिरान्धत्वम्।
- ii) अपगतमले हि स्फटियणाविव रजनिकरगभस्तयो विशन्ति सुखेनोपदेशगुणाः।
- iii) इयं संवर्धनवारिधारा तृष्णाविषवल्लीनाम्।

P.T.O.

- iv) कालदष्टा इव महामन्त्रैरपि न प्रतिबुध्यन्ते।
- v) विह्वला ही राजप्रकृतिः
- vi) उत्सारणवेत्रलता सत्पुरुषव्यवहाराणाम्

Q3) Why and how Śukanās adversely criticised Rājīlakṣmi? [16]

शुकनासाने कां व कशाप्रकारे राजलक्ष्मीवर परखड टीका केली?

OR / किंवा

Discuss Baṇabhaṭṭa's style with examples in detail.

बाणभट्टाच्या शैलीची सोदाहरण व सविस्तर चर्चा करा.

Q4) Critically appreciate importance of गुरूपदेश [16]

‘गुरूपदेशाचे महत्त्व’ याचे विवेचक रसग्रहण करा

OR / किंवा

Critically appreciate Śukanasopdeśa.

शुकनासोपदेशाचे समीक्षक रसग्रहण करा.

Q5) Write explanatory notes on any two of the following. [16]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टिपणे लिहा.

i) Mythological and Historical references in Śukanasopdeśa.

शुकनासोपदेशातील पौराणिक व ऐतिहासिक संदर्भ.

ii) Baṇabhaṭṭa a great Poet.

बाणभट्ट एक महान कवि.

iii) Literary principle reflected in Śukanasopdeśa.

शुकनासोपदेशात प्रतिबिंबित झालेली साहित्यिक तत्त्वे.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P 2192

[Total No. of Pages : 2

[4702] - 232

M.A. (Semester - II)

SANSKRIT

Rgveda, Atharvaveda, Yaskache Nirukta

ऋग्वेद, अथर्व वेद, निवडक सूक्ते यारकाचे निरूक्त
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Translate into English or Marathi (any 4)

[16]

पुढील ऋचांचे मराठी किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा - (कोणत्याही 4)

- i) गोमायुरदादजमायुरदात्पृश्निरदाद्धरितो नो वसूनि ।
गवां मण्डूका ददतः शतानि सहस्रसावे प्र तिरन्त आयुः ॥
- ii) श्रेष्ठो जातस्य रूद्र श्रियासि तवस्तमस्तवसां वज्रबाहो ।
पर्षि णः पारमंहसः स्वास्ति विश्वा अभीती रपसो युयोधि ॥
- iii) आलिगी च विलिगी च पिता च माता च ।
विद्य वः सर्वतो बन्ध्वरसाः किं करिष्यथ ॥
- iv) गवाशिरं मन्थिनमिन्द्र शुक्रं पिबा सोमं ररिमा ते मदाय ।
ब्रह्मकृता मारुतेना गणेन सजोषा रूद्रैस्तृपदा वृषस्व ॥
- v) मा भ्राता भ्रातर द्विक्षन्मा स्वसारमुत स्वसा ।
सम्यञ्चः सव्रता भूत्वा वाचं वदत भद्रया ॥
- vi) स इत्भोजो यो गृहवे ददात्यन्नकामाय चरते कृशाय ।
अरमस्मै भवति यामंहता उतापरीषु कृणुते सखायम् ॥

Q2) Write on deity 'अग्नि' as reflected in the अग्नि hymns of ऋग्वेद.

[16]

ऋग्वेदातील अग्नि - सूक्तांमध्ये आढळणाऱ्या 'अग्नि' देवते विषयी निबंध लिहा.

P.T.O.

OR/किंवा

Write critically on the concepts related to 'death' With the help of यम hymns from ऋग्वेद

ऋग्वेदातील यम - सूक्तांच्या आधारे 'मृत्यू' - विषयक संकल्पनांवर विवेचक निबंध लिहा.

Q3) Write critical notes on - (any 2) [16]

विवेचक टीपा लिहा. (कोणत्याही 2)

- i) Subject - matter of ऋग्वेद.
ऋग्वेदातील वर्ण्य - विषय.
- ii) राजकर्माणि hymns from अथर्ववेद.
अथर्ववेदातील राजकर्माणि सूक्ते.
- iii) पवमान सोममण्डल of ऋग्वेद.
ऋग्वेदातील पवमानसोममण्डल.
- iv) Branches of अथर्ववेद.
अथर्ववेदाच्या शाखा.

Q4) Write on principles of etymology according to निरुक्त in detail. [16]

निरुक्तानुसार 'निर्वचनविषयक तत्वे' यावर सविस्तर लिहा.

OR/किंवा

Explain word 'आदित्य' according to निरुक्त.

निरुक्तानुसार 'आदित्य' शब्द स्पष्ट करा.

Q5) Give etymologies of the following words - (any 8). [16]

पुढील शब्दांची निर्वचने स्पष्ट करा. - (कोणतेही 8)

i) वृक्ष	ii) देवापि	iii) समुद्र	iv) हिरण्य	v) चर्म
vi) पयस्	vii) सानु	viii) अश्व	ix) बृबूक्	x) व्रत

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P 2193

[Total No. of Pages : 8

[4702] - 233

M.A. (Semester - II)

SANSKRIT (Group - A)

साहित्य - शिशुपालवधम् 3-4 सर्ग
(2008 Pattern) (SK - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

1) All questions are compulsory.

सूचना: सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Translate into English or Marathi any four of the following.

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्रजीत अथवा मराठीत भाषांतर करा.

i) कौलेरदिग्भागमपास्य मार्गमागस्त्यमुष्णांशुरिवावतीर्णः।

अपेत युद्धाभिनिवेश सौम्यो हरिर्हरिप्रस्थमथ प्रतस्थे।

ii) तेनाम्यसा सारमयः पयोधेर्दधे मणिर्दीधितिदीपिताशः।

अन्तर्वसन्बिम्बगत स्तदङ्गे साक्षादिवालक्ष्यत यत्र लोकः।

iii) तस्यातसीसूनसमानभासो भ्राम्यन्मयूरवावलिमण्डलेन।

चक्रेण रेजे यमुनाजलौघः स्फुरन्महावर्त इवैकबाहुः॥

iv) गुर्वीरजस्रं दृषदः समन्तादुपर्यपर्यम्बुमुचां वितानैः।

विन्ध्यायमानं दिवसस्य भर्तुर्मार्गं पुनः रोधुमिवोन्नमद्भिः।

v) दृष्टोऽपि शैलः स मुहुर्मुरारेरपूर्वं व द्विस्मयमाततानम्।

क्षणे क्षणे यन्नवतामुपैति तदेवरूपं रमणीयतायाः॥

vi) उच्चैर्महारजतराजिविराजिताडसौ

दुर्वर्णभित्तिरिह सान्द्रसुधासवणी ।

अथ्येति भस्मपरिपाण्डुरितस्मरारे -

रूद्रह्नि लोचन ललामल लाटलीलाम् ॥

P.T.O.

Q2) Explain with reference to the context any four of the following. [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

- i) जगत्पवित्रैरपि तं न पादैः स्पष्टं जगत्पुज्यम युज्यतार्कः ।
- ii) तेनोपमीयेत तमालनीलमामुक्तमुक्तालतमस्य वक्षः ।
- iii) चक्रेण रेजे यमुनाजलौघः स्फुरन्महावर्त इर्वेकबाहुः ।
- iv) विन्ध्यायमानं दिवसस्य भर्तुमार्गं पुनः रोधुमिवो न्मद्भिः ।
- v) तीव्रं महाव्रतामिवात्र चरन्ति वप्राः ।
- vi) न द्वन्द्वदुःखमिह किञ्चिदकिञ्चनोऽपि ।

Q3) Write salient features of epic and evaluate III & IV canto of शिशुपालवधम् [16]
महाकाव्याची लक्षणे सांगून शिशुपालवधाच्या तिसऱ्या व चौथ्या सर्गाचे मूल्यमापन करा.

OR/किंवा

Write an essay on style of magha
माघाच्या शैलीवर निबंध लिहा.

Q4) Critically appreciate IV canto of शिशुपालवधम् [16]
शिशुपालवधाच्या चौथ्या सर्गाचे विवेचक रसग्रहण करा.

OR/किंवा

Critically appreciate द्वारकावर्णनम् in third canto
तिसऱ्या सर्गातील द्वारकावर्णनाचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

Q5) Write critical paragraphs on any two of the following : [16]
पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा.

- i) Life of Magha
माघाचे जीवन
- ii) श्रीकृष्णालंकारवर्णनम्
- iii) References of various sciences in शिशुपालवधम्
शिशुपालवधातील विविध शास्त्रांचे संदर्भ
- iv) Imaginations in शिशुपालवधम्
शिशुपालवधातील कल्पना

Total No. of Questions : 5]

P 2193

[4702] - 233

M.A. (Part - I) (Semester - II)

SANSKRIT (Group - B - Vedanta)

Brahmasutra Shankarbhasha - 1.1.1 - 4, 1.1.12 - 19

(2008 Pattern) (SK - VII)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

1) All questions are compulsory.

सूचना: सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Translate into English or Marathi any two of the following with explanatory notes. [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन परिच्छेदांची इंग्रजी अथवा मराठी मध्ये अनुवाद करा.

अ) युष्मदस्मत्प्रत्ययगोचरयोः विषयविषयिणोः तमः प्रकाशवद् विरुद्ध स्वभावयोः इतरेतरभावानुपपत्तौ सिद्धायां तद्दर्माणामपि सुतरामितरे तरभावानुपपत्तिः। इत्यतोऽस्मत्प्रत्ययगोचरे विषयिणि चिदात्मके युष्मत्प्रत्ययगोचरस्य विषयस्य तद्दर्माणां चाध्यासः, तद्विपर्ययेण विषयिणस्तद्दर्माणां च विषयेऽध्यासो मिथ्येति भवितुं युक्तम् ।

ब) यास्कपरिपठितानां तु 'जायतेऽस्ति' इत्यादीनां गृहणे तेषां जगतः स्थितिकाले संभाव्यमानत्वान्मूलकारणादुत्पत्तिस्थितिनाशा जगतो न गृहीताः स्युः इत्याशङ्क्येत, तन्मा शङ्कीति योत्पत्तिर्ब्रह्मणस्तत्रैव स्थितिः प्रलयश्च त एव गृह्यन्ते । न यथोक्तविशेषणस्य जगतो यथोक्तविशेषणमीश्वरं मुक्त्वान्यतः प्रधानादचेतनादणुभ्योऽभावात्संसारिणो वा उत्पत्त्यादि संभावयितुं शक्यम् ।

क) अन्नमयादीनां हि शिर आदिषु पुच्छान्ते एववयवेषूक्तेष्वानन्दमयस्यापि शिर आदीन्यवयवान्तराण्युक्त्वा अवयवप्रायापत्त्यो ब्रह्म पुच्छ प्रतिष्ठा इत्याह न अवयवदिवक्षया। यत्कारणमभ्यासादिति स्वप्रधानत्वं ब्रह्मणः समर्थितम् । 'तद्भूतेषु व्यपदेशाच्च' सर्वस्य विकारजातस्य सानन्दमयस्य कारणत्वेज ब्रह्म व्यपदिध्यते इदं सर्वमसृजत यदिदं किञ्च ।

Q2) Explain with reference to the context any four of the following sentence. [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण द्या.

- अ) अतः समानः पश्वादिभिः पुरुषाणां प्रमाणप्रमेयव्यवहारः ।
- ब) नापि संस्कार्यो मोक्षः येन व्यापारमपेक्षते ।
- क) अतो ज्ञानं कर्तुमकर्तुमन्यथा वा कर्तुमशक्यं केवलं वस्तुतन्त्रमेव तत् ।
- ड) तस्माज्जन्मादिसूत्रं नानुमानोपन्यासार्थं किं तर्हि वदान्तवाक्य प्रदर्शनार्थम् ।
- इ) नहि लब्धैव लब्धव्यो भवति ।

Q3) Write short notes on any two of the following : [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन विषयावर टीपा लिहा.

- अ) Shankaracarya's interpretation of ब्रह्मजिज्ञासा
'ब्रह्मजिज्ञासा' यावरील शांकरभाष्य
- ब) Sādhancatuṣṭaya
साधनचतुष्टय
- क) Shankaracarya's interpretation of the sutra शास्त्रयोनित्वात्
'शास्त्रयोनित्वात्' या सूत्रावरील शांकरभाष्य.

Q4) Explain the nature of Brahman according to Shankaracārya. [16]

शंकराचार्यानुसार ब्रह्मस्वरूप स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain the importance of Adhyasa in Shanakaracarya's Advaita philosophy?

शंकराचार्यांच्या अद्वैत तत्त्वज्ञानामध्ये अध्यासाचे महत्व विशद करा.

Q5) Explain Shankaracarya's interpretation of the sutra तत्तु समन्वयात्? [16]

'तत्तु समन्वयात्' या सूत्रावरील शांकरभाष्याचे विवरण करा.

OR/किंवा

Explain Shankaracarya's view on आनन्दमयाधिकरण :

आनन्दमयाधिकरणावरील शंकराचार्यांचा विचार स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

P 2193

[4702] - 233

M.A. (Semester - II)

SANSKRIT (Group - C - Grammar) (व्याकरण) (Paper - II - 3)

पस्पशाह्निकम्, परमलघुमञ्जूषा
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

1) All questions are compulsory.

सूचना: सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Explain with reference to the context any four -

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा-

- लोपागमवर्णविकारज्ञो हि सम्यग्वेदान्परिपालयिष्यति ।
- द्वे शीर्षे द्वौ शब्दात्मानो नित्यः कार्यश्च ।
- नित्यपर्यायवाची सिद्धशब्दः ।
- लक्ष्यलक्षणे व्याकरणम् ।
- वृत्तिसमवायार्थ उपदेशः ।
- व्याख्यानतो विशेषप्रतिपत्तिर्न हि संदेहादलक्षणमिति ।

Q2) Explain fully, giving references, any four of the following :

[16]

संदर्भ देऊन पुढीलपैकी कोणतेही चार पूर्ण स्पष्ट करा.

- स्वनिष्ठव्यापाराव्यवधानेन फलनिष्पादकत्वं करणत्वम् ।
- इदमेव कर्मलक्षणे 'ईप्सिततमत्वम्' ।
- पञ्चम्यर्थोऽवधिः । वृक्षावधिकं पर्णकर्तृकं पतनमिति बोधः ।
- रामव्यापारप्रयोज्यो बाणव्यापार इति पार्ष्णिको बोधः ।
- अन्यकारकनिष्ठो व्यापारस्तु न प्रकृतधातुवाच्यः ।
- ननु क्रियानिमित्तत्वं कारकत्वमिति स्वीकार्यमिति चेत् न ।

Q3) Explain fully the vartika 'सिद्धे शब्दार्थसम्बन्धे' -

[16]

'सिद्धे शब्दार्थसम्बन्धे' - या वार्त्तिकाचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा.

OR/किंवा

Write an essay on व्याकरणाध्ययन प्रयोजनानि.

'व्याकरणाध्ययन प्रयोजनानि' यावर निबंध लिहा.

Q4) Explain fully संप्रदानकारक OR करणकारक as discussed in परमलघुमञ्जूषा
परमलघुमञ्जूषेमध्ये वर्णिल्याप्रमाणे संप्रदानकारक किंवा करणकारक स्पष्ट करा.

[16]

Q5) Write explanatory notes on any two of the following :

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर स्पष्टीकरणात्मक टीपा लिहा :

- i) प्रथमाविभक्तिः
- ii) त्रिविधः आधारः
- iii) लक्ष्यलक्षणे व्याकरणम्
- iv) ध्वनिः शब्दः

Total No. of Questions : 5]

P2193

[4702] - 233

M.A. (Semester - II)

SANSKRIT (Group - D Veda) वेद

ऋग्वेद, अथर्ववेद, ऋग्भाष्यभूमिका - 2nd half and vedic grammar
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

1) All questions are compulsory.

सूचना: सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Translate the following stanzas into English or Marathi with necessary explanatory notes (any 4) [16]

पुढील मंत्रांचा मराठी किंवा इंग्रजीत सटीप अनुवाद करा - (कोणतेही 4)

- i) ग्रावाणेव तदिदर्थं जरेथे गृध्रेव वृक्षं निधिमन्तमच्छ ।
ब्रह्माणेव विदथं उक्थशासा दूतेव हव्या जन्या परुत्रा ॥
- ii) तस्मा इद्विश्वे धुनयन्त सिन्धवो ऽच्छिद्रा शर्म दधिरे पुरुणि ।
देवानां सुम्ने सुभगः स एधते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ॥
- iii) माहं मघोनों वरूण प्रियस्य भूरिदावत् आ विदं शूनमापेः ।
मा रायो राजन्सुयमादव स्थां बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ॥
- iv) अर्वाञ्चमद्य यय्यं नृवाहणं रथं युञ्जाथामिह वां विमोचनम् ।
पृङ्क्तं हवींषि मधुना हि कं गतमथा सोमं पिबत वाजिनीवसू ॥
- v) प्रातर्यावाणा रथ्येव वीराजेव यमा वरमा सचेथे ।
मेनेइव तन्वा इ शुम्भमाने दम्पतीव क्रतुविदा जनेषु ॥
- vi) अपाध्दोत्रादुत पोत्रादमत्तोत नेष्ट्रादजुषत प्रयो हितम् ।
तुरीयं पात्रममृक्तममर्त्यं द्रविणोदाः पिबतु द्राविणोदसः ॥

Q2) Translate the following stanzas into English or Marathi with necessary explanatory notes - (any 4) [16]

पुढील मंत्रांचा मराठी किंवा इंग्रजीत सटीप अनुवाद करा - (कोणतेही 4)

- i) कालो भूतिमसृजत काले तपति सूर्यः ।
काले ह विश्वा भूतानि काले चक्षुर्वि पश्यति ॥
- ii) नीलैर्नैवाप्रियं भ्रातृव्यं प्रोणोति लोहितेन द्विषन्तं विध्यतीति ।
ब्रह्मवादिनो वदन्ति ॥
- iii) तेनेषितं तेन जातं तदु तस्मिन् प्रतिष्ठितम् ।
कालो ह ब्रह्म भूत्वा बिभर्ति परमेष्ठिनम् ॥
- iv) अन्यक्षेत्रे न रमसे वशी सन्मृडयासि नः ।
अभूदु प्रार्थस्तक्मा स गमिष्यति बल्हिकान् ॥
- v) ये ते पाशा वरूण सप्तसप्त त्रेधा तिष्ठन्ति विषिता रूशन्तः ।
छिन्तु सर्वे अनृतं वदन्तं यः सत्यवाद्यति तं सृजन्तु ॥
- vi) ओको अस्य मूजवन्त ओको अस्य महावृषाः ।
यावज्जातस्तक्मंस्तावानसि बल्हिकेषु न्योचरः ॥

Q3) Explain with reference to the context (any 4) [16]

ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा. (कोणतेही 4)

- i) मन्त्रव्यतिरिक्तभागे तु ब्राह्मणशब्दस्तैर्व्यवहृत इत्यर्थः ।
- ii) तच्चाध्ययनं न काम्यं किंतु नित्यम् ।
- iii) वेदं विद्वान् अर्थाभिज्ञः पुरुषः स च द्विविधः ।
- iv) तस्मात् स्वरवर्णाद्यपराधपरिहाराय शिक्षाग्रन्थोऽपेक्षितः ।
- v) कल्पस्तु आश्वलायनापस्तम्बबोधायनादि सूत्रम् ।
- vi) तस्मादध्येयं व्याकरणम् ।

Q4) Write detailed notes on - (any 2) [16]

सविस्तर टीपा लिहा. (कोणत्याही 2)

- i) Vedic Aorist - वैदिक लुङ् लकार
- ii) Vedic noun forms वैदिक नामरूपे
- iii) Vedic metres - वैदिक छंद
- iv) Vedic Injunctives - वैदिक चोदनलकार किंवा प्रार्थनार्थ.

Q5) Write detailed notes on - (any 2) [16]

सविस्तर टीपा लिहा. (कोणत्याही 2)

- i) Subject matter of Rgveda - ऋग्वेदातील वर्ण्यविषय.
- ii) Various names of Atharvaveda - अथर्ववेदाची विविध नावे
- iii) ब्रह्मचारी hymn from Atharvaveda - अथर्ववेदातील ब्रह्मचारीसूक्त
- iv) Deity अश्विनौ - अश्विनौदेवता

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2194

[Total No. of Pages : 2

[4702] - 234

M.A. (Semester - II)

SANSKRIT (Paper - SK - IV)

Linguistics and Sanskrit Essay Writing

भाषाशास्त्राची मूलतत्त्वे व संस्कृत निबंध लेखन

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates:

1) *All questions are compulsory.*

सूचना : सर्व प्रश्न अनिवार्य.

2) *Figures to the right indicate full marks.*

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Explain - What is Language? and describe important Language families in the world. [16]

विवेचन करा - भाषा म्हणजे काय? आणि जगातील प्रमुख भाषा-कुलचे वर्णन करा.

OR/किंवा

Write an essay on the History & development of modern Linguistics.

अर्वाचीन भाषाविज्ञानाचा इतिहास आणि विकास या विषयावर निबन्ध लिहा.

Q2) Write a detail essay on Morphology. [16]

‘पदिमविचार’ या विषयावर सविस्तर निबन्ध लिहा.

OR/किंवा

Write an essay on the concept of Syntax by comparing Modern Linguistics view and ancient Indian discussion.

वाक्यविज्ञान - कारकविचार या संकल्पनेवर अर्वाचीन भाषाशास्त्रीय दृष्टिकोन व प्राचीन भारतीय चर्चा त्यांची तुलना करून निबन्ध लिहा.

P.T.O.

Q3) Write explanatory notes on any two of the following :

[16]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टिपणे लिहा.

- i) Manner of articulation.
उच्चारण पद्धती
- ii) Vowels in Sanskrit.
संस्कृत मधील स्वर
- iii) Typological Classification of Language
भाषेचे आकृतिमूलक वर्गीकरण
- iv) Salient features of Old Indo-Aryan Language
प्राचीन भारोपीय भाषेची प्रमुख वैशिष्ट्ये

Q4) Write short notes on any four of the following :

[16]

खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर संक्षिप्त टिपणे लिहा.

- i) अपभ्रंश
- ii) महाप्राणवर्ण Aspirated Sounds.
- iii) उच्चारणाची इन्द्रिये Organs of articulation.
- iv) दन्त्यवर्ण – Dental Sounds.
- v) संस्कृत वर्णमाला Sanskrit Phonology.
- vi) Compound
- vii) संस्कृत समास Sanskrit Compounds.

Q5) Write an essay on any one of the following in sanskrit language :

[16]

खालील पैकी कोणत्याही एका विषयावर संस्कृतमध्ये निबन्ध लिहा.

- i) स्वच्छाभारत वर्ष : – Clean India
- ii) संगणक : – दैनंदिन जीवनम् च

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2195

[Total No. of Pages : 2

[4702] - 331
M.A. (Semester - III)
SANSKRIT
Mudrārakṣasan
मुद्राराक्षसम्
(Paper - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Translate the following verses into English or Marathi (any four)

[16]

पुढील श्लोकांचे मराठी अथवा इंग्रजीत भाषांतर करा. (कोणतेही चार)

- i) वहति जलमियं पिनष्टि गन्धानियमियमुद्गतथते स्रजो विचित्राः।
मुसलमिदमियं च पातकाले मुहुःसुयाति कलेन हुंकृतेन॥
- ii) कोटिल्यः कुटिलमतिः स एष येन क्रोधाग्रौ प्रसभमदाहि नन्दवंशः।
चन्द्रस्य ग्रहणमिति श्रुतेः सनाम्नो मौर्येन्दोर्द्विषदभियोग इत्यवैति॥
- iii) कामं नन्दमिव प्रमथ्य जरया चाणक्यनीत्या यथा धर्मो
मौर्य इव क्रमेण नगरे नीतः प्रतिष्ठां मयि।
तं संप्रत्युपचीयमानमनु मे लब्धान्तरः सेवया लोभो
राक्षसवज्जयाय यतते जेनुं न शक्नोति च॥
- iv) भर्तुस्तथा कलुषितां बहुवल्लभस्य मार्गे कथंचिदवतार्य तनूभवन्तीम्।
सर्वात्मना रतिकथाचतुरेव दूती गङ्गां शरन्नयति सिन्धुपतिं प्रसन्नाम्॥
- v) देवस्य येन पृथिवीतलवासवस्य स्वाग्रासनापनयनात्रिकृतिर्न सोढा।
सोयं स्वयंकृतनराधिपतेर्मनस्वी मौर्यात्कथं नु परिभूतिमिमां सहेत॥
- vi) श्रुतं सखे श्रवणविदारणं वचः सुहृन्मुखाद्रिपुमधिकृत्य भाषितम्।
पितुर्वधव्यसनमिदं हि येन मे चिरादपि द्विगुणमिवाद्य वर्धते॥

P.T.O.

Q2) Explain with reference to the context. (any four)

[16]

संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा. (कोणतेही चार)

- i) मूर्ख किमनेन ज्ञातेनाज्ञातेन वा।
- ii) निर्दोषस्यापि शङ्का किं पुनर्मम जातदोषस्य।
- iii) साधु सिद्धार्थक कृतः कार्यारम्भः।
- iv) पुरन्धीणां प्रज्ञा पुरूषगुणविज्ञानविमुखी।
- v) वैरोचकपुरःसरेण पदातिलोकेनैव लोष्टघातं हतः।
- vi) राज्यं हि नाम राजधर्मानुवृत्तिपरस्य नृपतेर्महदप्रीतिस्थानम्।

Q3) Critically appreciate - चिकित्सक रसग्रहण करा.

[16]

IInd act of मुद्राराक्षसम् – मुद्राराक्षसाचा दुसरा अंक

OR / किंवा

VIth act of मुद्राराक्षसम् – मुद्राराक्षसाचा सहावा अंक

Q4) Write a detailed note on – सविस्तर टीप लिहा.

[16]

Character-Sketch of अमात्यराक्षस.

अमात्यराक्षसाचे व्यक्तिचित्र.

OR / किंवा

Character-Sketch of चाणक्य.

चाणक्याचे व्यक्तिचित्र.

Q5) Write notes on - (any two)

[16]

विवेचक परिच्छेद लिहा. (कोणतेही दोन)

- i) Feigned quarrel between चाणक्य & चंद्रगुप्त
चाणक्य व चंद्रगुप्त यांच्यामधील कृतककलह
- ii) Spies of चाणक्य – चाणक्याचे हेर
- iii) Comparison between चंद्रगुप्त & मलयकेतु.
चंद्रगुप्त आणि मलयकेतू यांच्यामधील तुलना

२२२२

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2196

[Total No. of Pages : 2

[4702] - 332

M.A. (Part - II) (Semester - III)

SANSKRIT (Paper - II)

अर्थसंग्रह

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Explain fully any four of the following :

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा.

- i) उभाभ्यामप्यंशाभ्यां भावनैवोच्यते।
- ii) तथा च अग्निहोत्रं जुहोतीति वाक्यमनर्थकं स्यात्।
- iii) सेयं श्रुतिर्लिङ्गादिभ्यः प्रबला।
- iv) समाख्या यौगिकः शब्दः।
- v) स चायं मुख्यः क्रमः प्रवृत्तिक्रमाद् बलवान्।
- vi) प्रमाणान्तरेणाप्राप्तस्य प्रापको विधिरपूर्वविधिः।

Q2) Explain fully the Adhikarvidhi.

[16]

OR

Prayogvidhi with proper illustrations.

योग्य त्या उदाहरणांच्या साहाय्याने अधिकारविधी

अथवा

प्रयोगविधीचे संपूर्ण स्पष्टीकरण करा.

Q3) What is 'Bhavana'? Explain the Nature and the Importance of Bhavana in Mimāṃsā. Give examples. [16]

भावना म्हणजे काय ? तिचे स्वरूप आणि मीमांसाशास्त्रातील भावनेचे महत्त्व स्पष्ट करा. उदाहरणे द्या.

P.T.O.

Q4) Write descriptive notes on any two of the following :

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर सविस्तर टीपा लिहा.

- i) अर्थवादः
- ii) उत्पत्तिविधिः
- iii) नामधेयम्

Q5) Write short notes on any four of the following :

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांवर संक्षिप्त टीपा लिहा.

- i) धर्मलक्षणम्
- ii) लिङ्गप्रमाणम्
- iii) मत्वर्थलक्षणा
- iv) परिसंख्याविधिः
- v) प्रकरणम्
- vi) विशिष्टविधिः

ॐॐॐॐ

Total No. of Questions : 5]

P 2197

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 08

[4702] - 333

M.A. (Semester - III)

SANSKRIT

(Group - A - Sahitya) (Paper - S.K - III)

चम्पूरामायणम् काण्ड – बाल & अयोध्या
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Translate into English or Marathi any four of the following.

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्रजी किंवा मराठीत भाषांतर करा.

- एनां पुराणनगरीं नगरीतिसालां
सालाभिरामभुजनिर्जितयक्षराजः ।
हेलाभिभूतजगतां रजनीचराणां
राजा चिरादवति रावणनामधेयः ॥
- इति विविधरसाभिः कौशिकव्याहृताभिः
श्रुतिपथमधुराभिः पावनीभिः कथाभिः ।
गलितगहनकृच्छ्रं गच्छतोर्दाशरथ्योः
समकुचदिव सद्यस्तादृशं मार्गदैर्घ्यम् ॥
- संतापघ्नं सकलजगतां शार्ङ्गचापाथिरामं
लक्ष्मीविद्युक्लसितमतसीगुच्छसच्छायकायम् ।
वैकुण्ठाख्यं मुनिजनमनश्चातकानांशख्यं
कारुण्यापन्निदशपरिषत्कालमेघं ददर्श ॥
- तामावसदृशस्यः सुखब्दितेन
सक्रन्दनेन विहितासनसंविभागः ।
वृन्दारकारिविजये सुरलोकलब्ध
मन्दारमाल्यमधुवासितवासभूमिः ॥
- उपागतौ मिलितपम्परपमौ
बहुश्रुतौ श्रुतिमधुरस्वशवितौ ।
विचक्षणौ विविधनरेन्द्रलक्षणौ
कुशीलवौ कुशलवनामधारिणौ ॥

P.T.O.

- f) वाचं विशम्य भगवन् स तु नारदस्य
प्राचेतसः प्रवचसां प्रथमः कवीनाम् ।
माध्यन्दिनाथ नियमाच महर्षिसेव्यां
पुण्यामवाप तमसां तमसां निहव्रीम् ॥

Q2) Explain with reference to context any four of the following. [16]

भुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

- a) नैवापमम्बु भरतेन न मे प्रदेयम् ।
b) श्रुतिपुटरचितार्तेस्त्वां सवित्रीम कीर्तेः ।
c) वरद्वयं तावत्तव मुनिवृत्त्यैव वने वर्तनमवनेखनं भरतस्येति ।
d) किं तर्पणं न विदधति नरः पितृणाम् ।
e) रामं विना न खलु तिष्ठति जीवितं मे ।
f) मयि पतति गरीयानम्ब ते पक्षपातः ।

Q3) Describe the character of Rāma with reference to Bālakānda & Ayodhyākānda of chamLOURAMāyana. [16]

चम्पूरामायणातील बालकाण्ड व अयोध्याकाण्डाच्या आधारे रामाचे चरित्रचित्रण करा.

OR/किंवा

Write an essay on descent of Gaṅgā.
गंगावतरण यावर सविस्तर निबंध लिहा.

Q4) Write an essay on work, date & style of Bhoja. [16]

भोजाचा कार्यकाल व त्याची शैली यावर निबंध लिहा.

OR/किंवा

Describe the character of कैकेयी according to champurāmāyana
चम्पूरामायणाच्या आधारे कैकेयीचे चरित्रचित्रण करा.

Q5) Write critical notes on any two of the following. [16]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर समीक्षात्मक टिपणे लिहा.

- a) Character of Bharat भरताची व्यक्तिरेखा.
b) विवाहप्रसङ्गः ।
c) Manthara मन्थरा.
d) Vishwamitra विश्वामित्र.

Total No. of Questions : 5]

P 2197

[4702] - 333
M.A. (Semester - III)
SANSKRIT
(Group - B Vedānta) (Paper - S.K - III)
Brahmasūtra Sārikarabhāṣya - 1.1.1 - 4, 12 - 19
(New Course)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Translate into English or Marathi any four of the following paragraphs : [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार परिच्छेदांचे इंग्रजी किंवा मराठीमध्ये भाषांतर करा.

- a) केचिदाहुः - 'प्रवृत्तिनिवृत्तिविधितच्छेषव्यतिरेकेण केवलवस्तुवादी वेदभागो नास्ति' इति तत्र, औपनिषदस्य पुरुषस्यानन्यशेषत्वात् । योऽ सावुपनिषत्स्वे वाधिगतः पुरुषोऽसंसारी ब्रह्म उत्पाद्यादिचतुर्विधद्रव्यविलक्षणः स्वप्रकरणस्थोऽनन्यशेषः, नासौ नास्ति नाधिगम्यत इति वा शक्यं वदितम् ।
- b) उच्यते - देहेन्द्रियादिष्वहंममाभिमानरहितस्य प्रमातृत्वानुपपत्तौ प्रमाण प्रवृत्त्यनुपपत्तेः । नहीन्द्रियाण्यनुपादाय प्रत्यक्षादिव्यवहारः संभवती । नचा धिष्ठानमन्तरेणोन्द्रियाणां व्यवहारः संभवति । नचानध्यस्तात्मभावेन देहेन कश्चिद्व्याप्रियते । नचैतस्मिन्सर्वस्मिन्नसति असङ्गस्यात्मनः प्रमातृत्वमुपपद्यते ।
- c) अस्ति तावद्ब्रह्म नित्यशुद्ध बुद्ध मुक्तस्वभावं, सर्वज्ञं सर्वशक्तिसमन्वितम् । ब्रह्मशब्दस्य हि व्युत्पद्यमानस्य नित्यशुद्धत्वादयोऽर्थाः प्रतियन्ते, बृहतेर्धातोरर्थानुगमात् । सर्वस्यात्मत्वाच्च ब्रह्मास्तित्वप्रसिद्धिः । सर्वो ह्यात्मास्तित्वं प्रत्येति, न नाहमस्मीति । यदि हि नात्मास्तित्वप्रसिद्धिः स्थात् सर्वो लोको नाहमस्मीति प्रतीयात् । आत्मा च ब्रह्म ।
- d) अस्य जगतो नामरूपाभ्यां व्याकृतस्यानेक कर्तृभोक्तृसंयुक्तस्य प्रतिनियत देशकालानिमित्ता क्रियाफलाश्रयस्य मनसाप्यचिन्त्य रचना रूपस्य जन्मस्थितिभङ्गं यतः सर्वज्ञा त्सर्वशक्तेः कारणाद्भवति तद्ब्रह्मेति वाक्यशेषः । अन्येषामपि भावविकाराणां त्रिष्वेवान्तर्भाव इति जन्मस्थितिनाशानामिह ग्रहणम् ।
- e) मुख्यमेव ह्या त्मानमुपदिदिक्षु शास्त्रं लोकबुद्धिमनुसरत्, अन्नमयं शरीरमना त्मानमत्यन्तमूढानामात्मत्वेन प्रसिद्धं मनूद्य मूषानिषिक्तं द्रुतताम्रादिप्रतिमावत्ततोऽन्तरं ततोऽन्तरमित्येवं पूर्वेण पूर्वेण समानमुत्तरमनात्मानमात्मेति ग्राह्यत् प्रतिपत्तिसौकर्यापेक्षया सर्वान्तरं मुख्यमानन्दमयमात्मानमुपदिदेशेति श्लिष्टतरम् ।
- f) तत्राविद्यावस्थायां ब्रह्मण उपास्योपासकादिलक्षणः सर्वो व्यवहारः । तत्र कानिचिद्ब्रह्मण उपासनान्यभ्युदयार्थानि, कानिचित्क्रममुकयर्थानि, कानिचित्समृद्धयर्थानि । तेषां गुणविशेषोपाधिभेदेन भेदः । एक एव तु परमात्मेश्वरस्तैस्तेर्गुणविशेषैर्विशिष्ट उपास्यो यद्यपि भवती तथापि यथागुणोपासनमेव फलानी भिद्यन्ते ।

Q2) Explain any four of the following sentences with reference to the context. [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्याचे संदर्भासह स्पष्टीकरण द्या.

- प्राचुर्यार्थेऽपि मयटः स्मरणात् ।
- तदात्मना योगस्तद्योगः । तद्भावापत्तिः । मुक्तिरित्यर्थः ।
- मिथ्याज्ञानापायश्च ब्रह्मात्मैकत्वविज्ञानाद्भवति ।
- ननु ज्ञानं नाम मानसी क्रिया । न । वैलक्षण्यात् ।
- स्वभावतो विषय विषयाणीन्द्रियाणि, न ब्रह्मविषयाणि ।
- इन्द्रियाण्येव चेतनान्यात्मेत्यपरे ।

Q3) What is adhyāsa? Explain its significance in Advaita Vedānta. [16]

अध्यास म्हणजे काय? त्याचे अद्वैत वेदान्तातील अर्थपूर्णत्व स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain different theories of error.

विविध ख्यातिवाद स्पष्ट करा.

Q4) Explain Śaṅkarācārya's own interpretation of Ānandamayādhi karaṇa. [16]

शंकराचार्याचे स्वतः केलेले आनंदमयाधिकरणाचे व्याख्यान स्पष्ट करा.

OR/किंवा

How does śaṅkarācārya prove the Brahman as free of from object of prescriptive statement?

शंकराचार्यांनी ब्रह्म विधिवाक्यांचा विषय होण्यापासून मुक्त आहे हे कसे सिद्ध केले?

Q5) Write critical notes on any two of the following topics. [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन विषयांवर विवेचक टीपा लिहा.

- Śādhanaçatustaya साधनचतुष्टय.
- Śaṅkarācārya alternative interpretation of the Sūtra - 'Śāstrayonitvāt'.
'शास्त्रयोनित्वात्' ह्या सूत्राचे शंकराचार्यांनी केलेले वैकल्पिक व्याख्यान.
- Different views on soul.
आत्मविषयक विविध दृष्टिकोन.

Total No. of Questions : 5]

P 2197

[4702] - 333

M.A. (Part - II) (Semester - III)

SANSKRIT

(Grammar Group - C)

S.K. 30135 (Paper - III)

सिद्धान्त कौमुदी (समासप्रकरणम्) व्याकरण

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Explain fully any four from the followig :

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा.

- सह सुपा ।
- कर्तृकरणे कृता बहुलम् ।
- उपमितं व्याघ्रादिभिः सामान्याप्रयोगे ।
- तद्धितार्थोत्तरपदे समाहारे च ।
- चार्थे द्वन्द्वः ।
- शेषो बहुव्रीहिः ।

Q2) Explain with reference to the context any four of the following :

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

- बहुलग्रहणात् समुद्रमुन्मत्तगङ्गम् इत्यादौ सप्तम्या नित्यमम्भावः ।
- एतत्सामर्थ्यादेव प्राचीनानां नित्यसमासत्वम् ।
- सामान्याप्रयोगे किम् । पुरुषो व्याघ्र, इव शूरः ।
- 'सामान्ये नपुंसकम्' दृढं भक्तिर्यस्य स दृढभक्तिः ।
स्त्रीत्वविवक्षायां तु दृढाभक्तिः ।
- निर्धारणे या षष्ठी सा न समस्यते ।
- 'अप्राणिषु' इति किम् । अगो वृषलः शीतेन ।

Q3) Explain fully with illustrations द्वन्द्व समास or अव्ययीभाव समास [16]
उदाहरणे देऊन द्वन्द्व समास किंवा अव्ययीभाव समास संपूर्ण स्पष्ट करा.

Q4) Write paragraphs on any two of the following : [16]
पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विस्तृत परिच्छेद लिहा.

- a) पुंवद्भावः
- b) द्विगुसमासः
- c) बहुव्रीहिः

Q5) Explain the compounds quoting relevant rules of Panini. (any four) [16]
योग्य ती पाणिनिसूत्रे उद्धृत करून पुढीलपैकी कोणतेही चार समास सोडवा.
घनश्यामः, निर्मक्षिकम्, कृष्णश्रितः, पाणिपादम्, मातापितरौ, कण्ठेकालः, अनश्वः

Total No. of Questions : 5]

P 2197

[4702] - 333

M.A. (Semester - III)

SANSKRIT

(Group - D - Veda)

शतपथ ब्राह्मण व आश्वलायन गृह्यसूत्र

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates :

- 1) All questions carry equal marks.
सूचना : सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
- 2) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

Q1) Translate with notes into English or Marathi any two of the following : [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन परिच्छेदांचे इंग्रजीत अथवा मराठीत सटीप भाषांतर करा.

- a) तदु होवाच याज्ञवल्क्यः वाष्ण्याय देवयजनं जोषयितुमैम ।
तत्सात्ययज्ञोऽ ब्रवीत्सर्वा वा इयं पृथिवी देवी देवयजनम् यत्र वा ऽअस्यै क्व च यजुषैव परिगृह्य
याजयेदिति ।
- b) तां वाऽएता परिश्रयन्ति । नेदभिवर्षादिति न्वव वर्षा । देवान् वा एषऽ उपावर्तते यो दिक्षते स
देवतानामेको भवति तिर-इव वै देवा मनुष्येभ्यस्तिर - इवैतद्यत्परिश्रितं तस्मात् परिश्रयन्ति ।
- c) अथ स्नाति । अमेध्यो वै पुरूषो यदनृतं वदति तेन पूतिरन्तरतो मेध्या वाऽ आपो मेध्यो भूत्वा
दीक्षाऽइति पवित्रं वाऽआपः पवित्रपूतो दीक्षाऽइति तस्माद्वा स्नाति ।

Q2) Explain with reference to context any four of the following : [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण करा.

- a) तच्छालो वा विमितं वा प्राचीनवंशं मिन्वन्ति ।
- b) ब्राह्मणो वैव राजन्यो वा वैश्यो वा ते हि यज्ञियाः ।
- c) समानी ह्येवाञ्जनस्य बन्धुता ।
- d) वज्रो वा आपः ।
- e) दीक्षातपसोः तनूरसि ।
- f) शरेषीकयानक्ति ।

Q3) Explain with reference to the context (any four)

[16]

ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा. (कोणतेही 4)

- त्रयः पाकयज्ञाः ।
- चैत्ययज्ञे प्राक् स्विष्टकृतश्रैत्याय बलिं हरेत् ।
- नाम चास्मै दद्युः ।
- अष्टमे वर्षे ब्राह्मणमुपनयेत् ।
- ऋत्विजो वृत्वा मधुपर्कमाहरेत् ।
- ग्रामकामा अग्रय इत्युदाहरन्ति ।

Q4) Write a detailed essay on the शतपथ ब्राह्मण.

[16]

शतपथ ब्राह्मणावर सविस्तर निबंध लिहा.

OR/किंवा

Explain the ritual of दीक्षणीयेष्टि.

‘दीक्षणीयेष्टि’ कर्माचे सविस्तर वर्णन द्या.

Q5) Write critical paragraphs on any two of the following :

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा.

- मार्ताण्डकथा
- अग्निष्टोम
- पार्वण स्थालीपाक
- पशुकल्प

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2198

[Total No. of Pages : 2

[4702] - 334

M.A. (Semester - III)

SANSKRIT

History of Sanskrit Poetics & Sanskrit Literature

संस्कृत साहित्य व साहित्यशास्त्राचा इतिहास

Sanskrit Sahitya & Sahityashastra Itihas

[Sahitya - Sanskrit Dramas, Playrights & Panchamahakavyas]

(साहित्य – संस्कृत नाटके, नाटककार व पंचमहाकाव्ये)

[Sahityashastra - Different Schools and their exponents in Sanskrit Poetics]

(संस्कृत साहित्यशास्त्रातील विविध संप्रदाय व त्यांचे प्रवर्तक)

(2008 Pattern) (Paper - III (4))

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Write an essay on Vishakhadatta's Mudrarakshasa and its salient features. [16]

विशाखादत्ताचे मुद्राराक्षस व त्याची ठळक वैशिष्ट्ये यावर निबन्ध लिहा.

OR

Elaborately discuss salient features of Kalidasa's dramas.

कालिदासाच्या नाटकांच्या ठळक वैशिष्ट्यांची सविस्तर चर्चा करा.

Q2) Explain the difference between Sanskrit Epics and classical great Kāvya (महाकाव्य) and write salient features of Mahakavya. [16]

संस्कृत आर्ष महाकाव्ये व अभिजात महाकाव्ये यातील भेद स्पष्ट करून महाकाव्याची ठळक वैशिष्ट्यांविषयी लिहा.

OR

Critically appreciate 'Shishupala Vadham'. Mahakāvya.

शिशुपालवधम् या महाकाव्याचे समीक्षात्मक रसग्रहण करा.

P.T.O.

Q3) Write critical notes on any two of the following:

[16]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर समीक्षात्मक टिपणे लिहा.

- a) Social life in Mruchhakatika
मृच्छकटिकातील समाजजीवन
- b) Shri Harsha's Drama's
श्रीहर्षाची नाटके
- c) Significant features of Meghduta
मेघदूताची ठळक वैशिष्ट्ये
- d) Panchatantra
पंचतंत्र

Q4) Discuss Dhavani school of Anandavardhan.

[16]

आनन्दवर्धनाच्या ध्वनी संप्रदायाची चर्चा करा.

OR

Discuss 'Guna' (Poetic excellence) concept in Sanskrit Sahitya shastra.

संस्कृत साहित्यशास्त्रातील 'गुण' संकल्पनेची चर्चा करा.

Q5) Write explanatory notes on any two of the following :

[16]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टिपणे लिहा.

- a) Bhamaha भामह
- b) Kshemendra क्षेमेन्द्र
- c) Shabda Shakti शब्दशक्ति
- d) Vaidarbhi Riti वैदर्भी रीति

ॐॐॐॐ

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2199

[Total No. of Pages : 3

[4702] - 431
M.A. (Semester - IV)
SANSKRIT
Meghadootam
मेघदूतम्
(2008 Pattern) (Paper - 1)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Translate into English or Marathi any four of the following :

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार श्लोकांचे इंग्रजीत अथवा मराठीत भाषांतर करा.

- i) मन्दं मन्दं नुदति पवनश्चानुकूलो यथा त्वं
वामश्चायं नदति मधुरं चातकस्ते सगन्धः।
गर्भाधानक्षणपरिचयान्नूनमाबद्धमालाः
सेविष्यन्ते नयनसुभगं खे भवन्तं बलाकाः॥
- ii) गत्वा चोर्ध्वं दशमुखभुजोच्छ्वासितप्रस्थसंधेः
कैलासस्य त्रिदशवनिता दर्पणस्यातिथिः स्याः।
शृङ्गोच्छ्रायैः कुमुदविशदैर्यो वितत्य स्थितः खं
राशीभूतः प्रतिदिनमिव त्र्यम्बकस्यादृहासः॥
- iii) नेता नीताः सततगतिना यद्विमानाग्रभूमी
रालेख्यानां सलिलकणिकादोषमुत्पाद्य सद्यः।
शंकास्पृष्टा इव जलमुचस्त्वादृशा जालमार्गे
धूमोद्गारानुकृतिनिपुणा जर्जरा निष्पतन्ति॥
- iv) तन्वी श्यामा शिखरिदशना पक्वबिम्बाधरोष्ठी
मध्ये क्षामा चकितहरिणीप्रेक्षणा निम्ननाभिः।
श्रोणीभारादलसगमना स्तीकनम्रा स्तनाभ्यां
या तत्र स्याद्युवतिविषये सृष्टिराद्येव धातुः॥

P.T.O.

- v) जाने सरख्यास्तव मयि मनः संभृतस्नेहमस्मा
दित्थंभूतां प्रथमविरहे तामहं तर्कयामि।
वाचालं मां न खलु सुभगंमन्यभावः करोति
प्रत्यक्ष ते निखिलमचिराभद्रातरूक्तं मया यत्॥
- vi) त्वामालिख्य प्रणयकुपितां धातुरागैःशिलाया
मात्मानं ते चरणपतितं यावदिच्छामि कर्तुम्।
अस्त्रैस्तावन्मुहुरुपचितैर्दृष्टिरालुप्यते मे
क्रूरस्तस्मिन्नपि न सहते संगमं नौ कृतान्तः॥

Q2) Explain with reference to context any four of the following : [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण करा.

- i) स्निग्धच्छायातरुषु वसतिं रामगिर्याश्रमेषु।
- ii) कामार्ता हि प्रकृतिकृपणाश्चेतनाचेतनेषु।
- iii) रिक्तः सर्वो भवति हि लघु पूर्णता गौरवाय।
- iv) अन्तः शुद्धस्त्वमपि भविता वर्णमात्रेण कृष्णः।
- v) संक्रीडन्ते मणिभिरमरप्रार्थिता यत्र कन्याः।
- vi) संकल्पैस्तैर्विशति विधिना वैरिणा रुद्धमार्गः।

Q3) Exemplify the quote 'उपमा कालिदासस्य' with the help of Meghdootam. [16]

'उपमा कालिदासस्य' उक्तीचे मेघदूताच्या आधारे समर्थन करा.

OR / अथवा

Describe the city of Ujjaini according to the Meghdootam.

मेघदूताच्या आधारे उज्जयिनी नगरीचे वर्णन करा.

Q4) Bring out the Geographical knowledge of Kalidas as depicted in his poem Meghdootam. [16]

मेघदूताच्या आधारे कालिदासाचे भौगोलिक ज्ञान स्पष्ट करा.

OR / अथवा

Explain the sorrow of Yaksha caused by his Separation from his wife as shown by Kalidas.

कालिदासाने वर्णिलेल्या पत्नीवियोगाने पीडित यक्षाचे वर्णन करा.

Q5) Write short notes on any two of the following :

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन विषयांवर टीप लिहा.

i) The Sources of Meghdootam.

मेघदूताचे मूलस्रोत

ii) Khanda kavyam

खण्डकाव्य

iii) Mahakaleshwar

महाकालेश्वर

ॐॐॐॐ

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2200

[Total No. of Pages : 2

[4702] - 432

M.A. (Semester - IV)

SANSKRIT (संस्कृत)

Vedantasara

सदानंदयतिकृत - वेदान्तसार

(2008 Pattern) (Paper - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

सूचना :- 1) All questions are compulsory.

सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शावितात.

Q1) Translate into English or Marathi any two of the following paragraphs.[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन परिच्छेदांचे मराठीत किंवा इंग्रजीमध्ये भाषांतर करा.

- i) नित्यानित्यवस्तुविवेकस्तावद् ब्रह्मैव नित्यं वस्तु ततोऽन्यदरिवलं मनित्यमिति विवेचनम् । ऐहिकानां स्रक्चन्दनवनितादिविषय भोगानां कर्मजन्यतयाऽनित्यत्ववदामुष्मिकाणामप्यमृतादिविषम भोगानामनित्यतया तेभ्यो नितरां विरतिरिहामुत्रार्थफलभोगविरागः । शमादयस्तु शमदमोपरतितितिक्षासमाधानश्रद्धारव्याः । शमस्तावत् श्रवणादिव्यतिरिक्तविषयेभ्यो मनसः निग्रहः । दमो बाह्येन्द्रियाणां तद्व्यतिरिक्तविषयेभ्यो निवर्तनम् ।
- ii) वनवृक्षतदवच्छिन्नाकाशयोर्जलाशयजलतद्गतप्रतिबिम्बाकाशयोर्वा धारभूतानुपहिताकाशवदनयो रज्ञानतदुपहितचैतन्ययोराधारभूत् यदनुपहितं चैतन्यं तत्तुरीयमुच्यते 'शिवमद्वैतं चतुर्थं मन्यन्ते' इत्यादिश्रुतेः । इदमेव तुरीयं शुद्धचैतन्यमज्ञानादितदुपहितचैतन्याभ्यां तस्मायः पिण्डवदविविक्तं सन्महावाक्यस्य वाच्यं विविक्तं सल्लक्ष्यमिति चोच्यते ।
- iii) किं बहुनायं देहयात्रामात्रार्थमिच्छानिच्छापरेच्छाप्रापितानि सुखदुःखलक्षणान्यारब्ध फलान्यनुभवन्नन्तः करणाथासादीनामवभासकः संस्तदवसाने प्रत्यगानन्दपर ब्रह्मणि प्राणे लीने सत्यज्ञानतत्कार्यसंस्काराणामपि विनाशात् परमकैवल्यमानन्दैकरसमरिवलभेदप्रतिभासरहितंमखण्ड ब्रह्मावतिष्ठते । 'न तस्य प्राणाः उत्क्रामन्ति', 'अत्रैव समवलीयन्ते', 'विमुक्तश्च विमुच्यते' इत्यादिश्रुतेः ।

P.T.O.

Q2) Explain any two of the following sentences with reference to the context.[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन वाक्यांचे संदर्भासहित स्पष्टीकरण द्या.

i) वेदान्तो नाम उपनिषत् प्रमाणम् । तदुपकारीणि शारीरकसूत्रा दीनि च ।

ii) संसर्गी वा विशिष्टो वा वाक्यार्थो नात्र सम्मतः ।

अखण्डैकरसत्वेन वाक्यार्थो विदुषां मतः ॥

iii) उभयत्र वृत्त्यथाने समानेऽपि तत्सद्भावासद्भावमात्रेणानयोः भेदोपपत्तेः ।

iv) अस्य ज्ञानात्पूर्वं विद्यमानानामेवाहारविहारादीनामनुवृत्तिवच्छु भवासनानामेवानुवृत्तिर्भवति शुभाशुभयोरौदासीन्यं वा ।

Q3) Explain the nature of अज्ञान (Ignorance) according to Vedantasara. [16]

वेदान्तसारग्रंथानुसार अज्ञानाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

OR / अथवा

Explain in detail subtle body as per the vedantasara.

वेदान्तसारानुसार सूक्ष्मशरीराचे सविस्तर विवेचन करा.

Q4) Explain the nature of लक्षणा and its different types along with the example. [16]

लक्षणेचे स्वरूप व भेद सोदाहरण स्पष्ट करा.

OR / अथवा

Explain the different views about the soul of different philosophical systems along with the Advaita school.

आत्मस्वरूपाविषयी भिन्न भिन्न दार्शनिकांचे मत मांडून अद्वैतदर्शनानुसार आत्मस्वरूपाचे वर्णन करा.

Q5) Write short notes on any two of the following. [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन विषयांवर टीपा लिहा.

i) Panchikaranam.

पञ्चीकरण

ii) Four types of gross Body.

चतुर्विधस्थूलदेह

iii) Adhikari of Vedantasara.

वेदान्तसार ग्रंथाचा अधिकारी

iv) Pranamaya Kosha

प्राणमय कोश

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2201

[Total No. of Pages : 08

[4702] - 433

M.A. (Part - II) (Semester - IV)

SANSKRIT (Group - A - Sahitya) (Paper - III)

Bharat Nāṭyaśāstra

भरत नाट्यशास्त्र I, VI & VII Adhyaya
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Translate into English or Marathi any four of the following.

[16]

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्रजी किंवा मराठीत भाषांतर करा.

- i) भारती सात्त्वर्ती चैव वृत्तिमारभहीं तथा ।
समाश्रित्ः प्रयोगस्तु प्रयुक्तो वै मया द्विजाः ॥
परिगृह्य प्रणम्याय ब्रह्मा विज्ञापितो मया ।
अथाह मां सुरगुरुः कैशिकीमपि योजय ॥
- ii) क्वचिद्धर्मः क्वचित्क्रीडा क्वचिदर्थः क्वचिच्छमः ।
क्वचिद्धास्यं क्वचिद्युद्धं क्वचित्कामः क्वचिद्वधः ॥
धर्मो धर्मप्रवृत्तानां कामः कामोपसेविनाम् ।
निग्रहो दुर्विनीतानां विनीतानां दमक्रिया ॥
- iii) बहूनां समवेतानां रूपं यस्य भवेद्बहु ।
स मन्तव्यो रसः स्थायि शेषाः संचारिणो मताः ॥
दीपयन्तः प्रवर्तन्ते ये पुनः स्थायिनं रसम् ।
ते नु संचारिणो ज्ञेयास्ते हि स्थायित्वमागताः ॥
- iv) न यत्र दुःखं न सुखं न द्वेषो नापि मत्सरः ।
समः सर्वेषु भूतेषु स शान्तः प्रथितो रसः ॥
भावाः विकारा इत्याद्या शान्तासु प्रकृतिर्मतः ।
विकारः प्रकृतेर्जातः पुनस्तत्रैव लीयते ॥
- v) वागङ्गमुखरागेण सत्त्वेनाभिनयेन च ।
कवेरन्तर्गतं भावं भावयन्भाव उच्यते ॥
नानाभिनयसंबन्धान्भावयन्ति रसानिमान् ।
यस्मात्तस्मादमी भावा विज्ञेया नाट्ययोक्तृभिः ॥

P.T.O.

- vi) सङ्कल्प्य भगवानेवं सर्वान्वेदाननुस्मरन् ।
नाट्यवेदं ततश्चक्रे चतुर्वेदाङ्गसंभवम् ॥
जग्राह पाठ्यमृगवेदात्सामभ्यो गीतमेवच ।
यजुर्वेदादभिनयान्सानायर्वणादपि ॥

Q2) Explain with reference to the context any four of the following. [16]

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

- तत्र विभावानुभावौ लोकप्रसिद्धौ ।
- लोकोपदेशजननं नाट्यमेतद्विष्यति ।
- एवमन्यः करुणोडन्यश्च विप्रलम्भ इति ।
- विविधाभिमुख्येन रसेषु चरन्तीति व्यभिचारिणः ।
- एभ्यश्च सामान्यगुणयोगेन रसा निष्पद्यन्ते ।
- नाट्याख्यं पश्चमं वेदं सेतिहासं करोम्यहम् ।

Q3) Write an essay on Bharatā's sangraha kārīkā. [16]

भरताच्या संग्रहकारिकेवर निबन्ध लिहा.

OR/किंवा

Explain the concept of भाव according to भरत.

भरताच्या मतानुसार भाव ही संकल्पना स्पष्ट करा.

Q4) Write in detail about the शृङ्गार & बिभत्स रस according रस to भरतनाट्यशास्त्रम्. [16]

भरतनाट्यशास्त्रानुसार शृङ्गार आणि बिभत्स रसाविषयी सविस्तर लिहा.

OR/किंवा

Write an essay on the origin of नाट्य as per भरतनाट्यशास्त्रम्.

भरतनाट्यशास्त्रानुसार नाट्योत्पत्ति वर निबंध लिहा.

Q5) Write critical notes on any two of the following. [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

- वीररस
- Types of अभिनय
अभिनयाचे प्रकार
- अद्भुतरस

Total No. of Questions : 5]

P2201

[4702] - 433

M.A. (Part - II) (Semester - IV)

SANSKRIT (Vedanta - Group - B)

Sarvadarshansangraha - Carvaka, Jain, Bauddha & Pashupata

सर्वदर्शनसंग्रह – चार्वाक, जैन, बौद्ध, पाशुपत
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1) Translate into English or Marathi any two of the following, with explanatory notes wherever necessary: [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे आवश्यक तेथे स्पष्टीकरणात्मक टीपा देऊन, इंग्रजीत अथवा मराठीत भाषांतर करा.

अ) यदि कश्चित्प्रामाण्यमनुमानस्य नाङ्गीकुर्यात् प्रति ब्रूयात् ।

अनुमानं प्रमाणं न भवतीत्येतावन्मात्रमुच्यते तत्र न

किञ्चन साधनमुपन्यस्यत उपन्यस्यते वा न प्रथमः ।

अशिरस्क वचनस्योपन्यासे साध्यसिद्धेः ।

एकाकिनी प्रतिज्ञा हि प्रतिज्ञातं न साधयेत् ।

इति न्यायात् । नापि चरमः । अनुमानं प्रमाणं न भवतीति

ब्रुवाणेन वचनप्रमाणमनभ्युपगच्छता त्वया स्वपरकीयशास्त्रे

प्रामाण्येनोपगृहीतस्य वचनस्योपन्यासे मम माता वन्ध्येतिवद् व्याघातापातात् ।

ब) सर्वथावद्ययोगानां त्यागश्चारित्रमुच्यते ।

कीर्तितं तदहिंसादिव्रतभेदेन पञ्चधा ॥

अहिंसासूनृतास्तेयब्रह्मचर्यापरिग्रहाः ॥

नयत्प्रमादयोगेन जीवितव्यपरोपणम् ।

चराणां स्थावराणां च तदहिंसाव्रतं मतम् ॥

प्रियं पथ्यं वचस्तथ्यं सूनृतं व्रतमुच्यते ।

तत्तथ्यमपि नो तथ्यमप्रियं चाहितं च यत् ॥

- क) त्याज्यं सुखं विषयसङ्गमजन्म पुसां
दुःखोपसृष्टमिति मूर्खविचारणैषा ।
व्रीही जिज्ञासति सितोत्तमतण्डुलाढ्यान
को नाम भोस्तुषकणोपहितान्हितार्थी ॥ इति ।
ननु पारलौकिकसुखाभावे बहुक्तिव्ययशरीरायाससाध्ये
अग्निहोत्रादौ विद्यावृद्धाः कथं प्रवर्तिष्यन्त इति
चेतदपि न प्रमाणकोटि प्रवेष्टुमीष्टे ।

Q2) Explain with reference to the context any four of the following. [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

- नहि मृगाः सन्तीति शालयो नोप्यन्ते ।
- अत एव तस्य चार्वाकमतस्य लोकायतमिति अन्वर्थपर नामधेयम् ।
- नन्वक्षणिकस्यार्थक्रियाकारित्वं किं न स्यादिति चेत् - तदयुक्तम् ।
- न च सन्तानव्यतिरेकेण सन्तानः प्रमाणपदवीमारोढुम् अर्हति ।
- धर्मार्थसाधकव्यापारो विधिः ।
- पशुत्वसम्बन्धी पशुः । सोऽपि द्विविधः ।

Q3) Write an essay on प्रमाणविचार either of चार्वाक or of बौद्ध. [16]

चार्वाक किंवा बौद्ध यांच्यापैकी एका तत्वप्रणालीच्या प्रमाणविचारावर निबंध लिहा.

Q4) Write an essay on स्याद्वाद of जैनऽ or गुरुस्वरूप in पाशुपतदर्शन. [16]

जैनांचा स्याद्वाद किंवा पाशुपतदर्शनातील गुरुस्वरूप यापैकी एकावर निबंध लिहा.

Q5) Write notes on any two of the following : [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.

- Vidya in Pasupatadarshan
- Samvaza
- Seven tattvas of Jains

Total No. of Questions : 5]

P2201

[4702] - 433

M.A. (Part - II) (Semester - IV)
SANSKRIT (Dasagani Bhvadi)
(Vyākaraṇa Group - C)
दशगणी भवादी (सिद्धान्तकौमुदी)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions : All questions carry equal marks.

सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

Q1) Explain the following sūtras with examples (any four):

[16]

पुढीलपैकी कोणतीही चारसूत्रे सोदाहरण स्पष्ट करा.

- i) अत एकहलमध्येऽनादेशादेर्लिटि
- ii) उस्यपदान्तात्
- iii) युष्मद्युपपदे समानाधिकरणे स्थातिन्यपि मध्यमः
- iv) लः कर्मणि च भावे चाकर्मकेभ्यः
- v) तनूकरणे तक्षः
- vi) णेरनिटि

Q2) Explain with reference to context (any four):

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

- i) श्रुवः शृ इत्यादेशः स्यात् श्नुप्रत्ययश्च । शपोऽपवादः ।
- ii) शीघ्रगतौ तु 'पाघ्राध्मा' इति शति धौरादेशः । धावति ।
- iii) शे यकि यादावार्धधातुके लिङि च ऋतो रिडादेशः स्यात् ।
- iv) यच्छतिर्मौजनतोऽन्यत्र मिन्न स्यात् । आयामयति ।
- v) लिट आदेशविशेषणादिह स्यादेव । नेमिथ ।
- vi) अस्याशिष्येवात्मनेपदं स्यात् । नाथते । अन्यत्र नाथति ।

Q3) Explain fully the following kārīkā with examples.

[16]

पुढील कारका उदाहरणासह सविस्तर लिहा.

शित्पा शपाऽनुबन्धेन निर्दिष्टं यद्गणेन च ।

यत्रैकाज्ग्रहणं चैव पञ्चैतानि न यद्भुकी ॥

OR/किंवा

Describe vidhiliṅ as mentioned by Bhaṭṭoji Dixit in Bhrādi.

भट्टोजी दीक्षितांनी 'भवादी' मध्ये वर्णिलेला विधिलिङ्लकार सविस्तर सांगा.

Q4) Write descriptive notes on any two of the following :

[16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर सविस्तर टीपा लिहा.

i) आत्मनेपदम्

ii) परस्मैपदम्

iii) आर्धधातुमप्रव्ययाः

Q5) Explain any four forms quoting the relevant rules of Pāṇini from the following. [16]

आवश्यक ती पाणिनीची सूत्रे सांगून पुढीलपैकी कोणतीही चार रूपे स्पष्ट करा.

i) बभूविथ

ii) एधै

iii) कामपते

iv) चरवाद

v) एधेत

vi) अभविष्यम्

Total No. of Questions : 5]

P2201

[4702] - 433

M.A. (Semester - IV)

SANSKRIT (Group - D)

वेद आपस्तंब श्रौतसूत्र पाणिनीया शिक्षा

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates :-

All questions carry equal marks.

सूचना :- सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

Q1) Explain with reference to context any four of the following : [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- पशुं स्नपयन्ति कूटं कर्ण - काण - खण्ड - बण्ड - श्लोण - सप्तशफवर्जम् ॥
- रथमात्री निरूढपशुबन्धस्य वेदिः ।
- वासो दक्षिणा दधिमन्थो मधुमन्थो मधुपर्को मधुग्लुन्थो बभ्रुर्वा पिङ्गलः ।
- न राजन्यस्य जुहुयात् ।
- सौर्यं हविरिति प्रातर्मन्त्रं संनमति ।
- संम प्राणैर्हरति ।

Q2) Describe the main acts of अग्निहोत्र. [16]

अग्निहोत्रातील मुख्य विधिंचे वर्णन करा.

OR/किंवा

Explain in detail the important features of the श्रौत sacrifices.

श्रौतयज्ञांचे मुख्य विशेष सविस्तर वर्णन करा.

Q3) Write critical paragraphs on any two of the following : [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा.

- Sacrificial utensils यज्ञीय उपकरणे
- आग्रयणोष्टि
- यूप

Q4) Explain any two of the following :

[16]

पुढीलपैकी कोणतेही दोन श्लोक स्पष्ट करा.

- i) सोदीर्णो मूर्ध्न्यभिहतो वक्त्रमापद्य मारूतः ।
वर्णान् जनयते तेषां विभागः पञ्चधा स्मृतः ॥
- ii) संवृतं मात्रिकं ज्ञेयं विवृतं तु द्विमात्रिकम् ।
घोषा वा संवृता सर्वे अघोषा विवृताः स्मृताः ॥
- iii) गीती शीघ्री शिरः कम्पी तथा लिखितपाठकः ।
अनर्थज्ञोऽल्पकण्ठश्च षडेते पाठकाधमाः ॥

Q5) By defining वेदाङ्ग in general explain the major features of the शिक्षा वेदाङ्ग. [16]

वेदांगाची सर्वसामान्य व्याख्या सांगून शिक्षावेदांगाचे मुख्यविशेष स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Describe the contents of पाणिनीया शिक्षा.

पाणिनीयशिक्षेचा आशय वर्णन करा.

[4702] - 434

M.A. (Semester - IV)

SANSKRIT (संस्कृत) (Optional)

Dhvanyaloka Udyota I and Astānghṛdaya

a) Sutrasthana 12 and 13 Adhyāya

b) Sārīrsthāna 3rd Adhyaya 83-120 Verses

ध्वन्यालोक उद्योत 1, अष्टांगहृदय

a) सूत्रस्थान 12 व 13 अध्याय

b) शरीरस्थान 3rd अध्याय 83-120 श्लोक

(Paper - IV) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

सूचना :- 1) All questions are compulsory.

सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Translate into English or Marathi any four of the following. [16]

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे इंग्लिश किंवा मराठीत भाषांतर करा.

i) केचिद् वाचां स्थितमविषये तत्त्वमूच्यते ।

तेन ब्रूमः सहृदयमनः प्रीतये तत्स्वरूपम् ॥

ii) तत्र वान्यः प्रसिद्धो यः प्रकारैरूपमादिभिः ।

बहुधा व्याकृतः सोडन्यैस्ततो नेह प्रतन्यते ॥

iii) प्रतीयमानं पुनरन्यदेव वस्त्वस्ति वाणीषु महाकवीनाम् ।

यत्तत्प्रसिद्धा वयवातिरिक्तं विभाति लावण्यमिवाङ्गनासु ॥

iv) सरस्वती स्वादु तदर्थवस्तु निष्यन्दमाना महतां कवीनाम् ।

अलोकसामान्यमभिव्यनक्ति परिस्फुरन्तं प्रतिभाविशेषम् ॥

v) वाचकत्वाश्रयेणैव गुणवृत्तिर्व्यवस्थिता ।

व्यञ्जकत्वैकमूलस्य ध्वनेः स्याल्लक्षणं कथम् ॥

vi) मुख्यां वृत्तिं परित्यज्य गुणवृत्त्यर्थं दर्शनम् ।

यदुद्दिश्य फलं तत्र शब्दो नैव स्वल्पदृशतिः ॥

Q2) Write an essay on Ānandvardhana's contribution to Sanskrit poetics. [16]
आनन्दवर्धनाचे संस्कृत काव्यशास्त्रातील योगदान यावर निबंध लिहा.

OR / किंवा

Write in detail views of the opponents of Dhvani and how did Anandvardhan establish Dhvani by refuting their view.

ध्वनिविरोधकांच्या मतांची चर्चा करून त्या मताचे खंडन करून आनंदवर्धनाने ध्वनिसिद्धांत कसा प्रस्थापित केला ?

Q3) Write critical notes on any two of the following : [16]
खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

- i) Bhaktavadin
भाक्तवादिन्
- ii) Abhitanvayavād
अभिहितान्वयवाद
- iii) समासोक्ति Alamkāra & ध्वनी
समासोक्ति अलंकार आणि ध्वनी
- iv) अभिनवगुप्त

Q4) Discuss disorder of pitta पित्तदोष according to Vagbhata. [16]
वाग्भटाच्या मतानुसार - पित्तदोषाची चर्चा करा.

OR / किंवा

Explain salient features of cough-Doṣa (कफदोष) according to Vagbhata.

वाग्भटाच्या मतानुसार कफकृतीची ठळक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

Q5) Write critical notes on any two of the following : [16]
खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

- i) Consequences of Kaph Doṣa.
कफदोषाची कार्ये
- ii) Reasons of Doshvrdhi - areavated disorder
दोषवृद्धीची कारणे
- iii) Types of Vat
वाताचे प्रकार
- iv) वाग्भट and his work
वाग्भट आणि त्याचे कार्य

